

Helmi Aitto-oja, Kaisa-Riikka Kivioja ja Salla Koistinen

Kuvien käyttö puheen- ja kielenkehityksen tukena

Ohjausvideo vanhemmille

Kuvien käyttö puheen- ja kielenkehityksen tukena

Ohjausvideo vanhemmille

Helmi Aitto-oja, Kaisa-Riikka Kivioja ja
Saila Koistinen
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Hoitotyön koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma, Sairaanhoidaja

Tekijät: Helmi Aitto-oja, Kaisa-Riikka Kivioja ja Saira Koistinen
Opinnäytetyön nimi: Kuvien käyttö puheen ja kielenkehityksen tukena
Työn ohjaajat: Kirsi Myllykangas ja Maija Alahuhta
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2017 Sivumäärä: 23 + 5

Teimme opinnäytetyömme projektityönä Oulun yliopistollisen sairaalan Foniatrian yksikön tilaaman ohjausvideon vanhemmille kuvien käytöstä lapsen puheen ja kielenkehityksen tukena. Ohjausvideon tarkoituksena on havainnollistaa kuvien käyttöä puheen ja kielenkehityksen tukena. Videomme pohjana toimi vanha ohjausvideo, joka on ollut Foniatrian osastolla käytössä jo 1990-luvun lopusta saakka.

Tavoitteenamme oli tuottaa laadukas ja informatiivinen video, jonka Foniatrian osasto pystyisi ottamaan käyttöönsä. Videosta tulisi heille tärkeä työkalu, joka esitettäisiin lasten vanhemmille heidän tullessaan ensimmäistä kertaa osastojaksolle. Oman oppimisemme kannalta tarkoitus oli oppia projektityön menetelmän käyttöä.

Lähteinä käytimme puheen tukemisesta, kielen ja puheen kehityksestä, vanhempien ohjauksesta, kuvien käytöstä sekä puheen ja kielen häiriöistä kertovaa kirjallisuutta sekä luotettavia internetlähteitä. Videon käsikirjoituksen pohjana toimi jo olemassa oleva video kuvien käytöstä lapsen puheen ja kielenkehityksen tukena. Foniatrian yksikön henkilökunta arvioi ja hyväksyi videon.

Projektityön tuloksena on noin 6 minuutin ohjausvideo vanhemmille kuvien käytöstä puheen ja kielenkehityksen tukena. Ohjausvideo tulee kaikkien nähtäville Pohjois-pohjanmaan sairaanhoitopiirin internetsivuille.

Asiasanat: kuvien käyttö, kielen ja puheen kehitys, ohjaus, kielellinen erityisvaikeus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Nursing and Health Care

Authors: Helmi Aitto-oja, Kaisa-Riikka Kivioja and Salla Koistinen
Title of thesis: Using Pictures to Help Children's Speech and Language Development
Supervisor(s): Maija Alahuhta and Kirsi Myllykangas
Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2017 Number of pages: 23+5

The subject of our thesis was given to us from the phoniatic unit at the Oulu University Hospital in the Northern Ostrobothnia Hospital District. The goal of our thesis was to update an educational video for using pictures to help children to communicate, and support their speech and language development. The old video was helpful to create the new one. The old DVD had been in use at the ward from the beginning of 1990's.

Our goal was to create a high-quality and informative video which the staff of the ward could take in use. Video is an important tool in their job and it will be shown to children's parents when they come to the ward at the first time. Our own goal for our learning was to learn project skills and how to produce educational video material as ordered.

As source material we have used some literary sources and electronic sources. The base for the manuscript was the old video about pictures supporting speech and language development with children. The new manuscript and the video itself was viewed and approved by the staff of the ward and supervising teachers.

The result of our project was 6 minutes long educational video for parents using pictures to support children's speech and language development. The video will be published on a website of Oulu University Hospital for free online viewing.

Keywords: pictures, speech and language development, educational video

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TARKOITUS JA TAVOITE.....	5
3	PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN	6
3.1	Työsuunnitelma ja aikataulu	6
3.2	Kustannusarvio.....	7
3.3	Riskien ja muutosten hallinta	8
3.4	Projektiorganisaatio, johtaminen ja viestintä.....	9
4	PUHEEN JA KIELEN KEHITYS.....	10
4.1	Puheen normaali kehitys	10
4.2	Puheen ja kielen kehityksen häiriöt	13
4.2.1	Diagnosointi	14
4.2.2	Puheen- ja kielenkehityksen vaikeuksien aiheuttamat ongelmat lapsen arjessa	15
4.3	Miten vanhemmat voivat tukea lapsen kielenkehitystä	16
5	ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	19
6	POHDINTA	20
	LÄHTEET.....	22
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheemme tuli Oulun yliopistollisen sairaalan Foniatrian yksikön tarpeesta saada päivitetty ohjausvideo kuvien käytöstä kielen kehityksen tukena. Menetelmänä käytimme projektityötä. Tavoitteenamme oli videomateriaalin päivittäminen nykyaikaisemmaksi, sillä edellinen video oli DVD-muodossa ja kuvattu 1990-luvun lopussa. Päivitetty versio tulee nähtäville Oys:n virallisille internetsivuille. Tavoitteena oli tuottaa selkeä, ytimekäs sekä lyhyempi video, joka tulisi käyttöön edellisen videon tilalle. Video on tärkeä työkalu foniatrian osaston henkilökunnalle ja se on tarkoitettu näytettäväksi Foniatrian yksikön asiakkaille ja heidän perheilleen.

Puheen kehitys on jokaisella lapsella hyvin yksilöllistä ja pienillä lapsilla puhe voi kehittyä hyvin eri tahtiin. Jopa viidenneksellä alle kouluikäisistä lapsista puheen kehitys on viivästynyt. (Cognimed 2017, viitattu 25.8.2017) Puheen ja kielen opetteluun tueksi on usein tarpeen ottaa käyttöön visuaalisen kommunikaation tukimenetelmä. Vuorovaikutus helpottuu tukimenetelmän avulla, eivätkä voimavarat kulu pelkästään itsensä ymmärretyksi tulemiseen, vaan myös lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät. (Kuuloavain 2017, viitattu 19.6.2017)

Kun lapsella on puheen ymmärtämisen ja tuottamisen kanssa vaikeuksia, kuvat toimivat hyvin visuaalisena tukena. Perustana kuvien käytölle on se, että lapsi ymmärtää yhteyden asian tai esiin, ja sitä esittävän kuvan välillä. Päiväkodeissa kuvat toimivat esimerkiksi päivänkulun havainnollistajana, joten näin voisi tehdä myös kotona. (Kuuloavain 2017, viitattu 19.6.2017)

2 TARKOITUS JA TAVOITE

Projektimme kohderyhmänä olivat vanhemmat/hoitajat, joiden lapsilla on puheen ja kielen tuotossa vaikeuksia. Perheet saavat lähetteen terveyskeskuksesta Foniatrian osastolle, jossa heille videon avulla havainnollistetaan kuvien käyttöä puheen ja kielen oppimisen tukena.

Projektistamme hyötyy Foniatrian osaston henkilökunta. Heille videosta tulee tärkeä työkalu liittyen vanhempien ohjaukseen. Projektin kohderyhmä, eli puheen ja kielen tuotosta kärsivien lasten vanhemmat ja hoitajat hyötyvät videosta eniten, koska se havainnollistaa kuvien käyttöä kielen ja puheen oppimisen tukena. Vanhemmat/hoitajat saavat apua lapsen kanssa kommunikointiin ja se myös helpottaa heidän yhteistä arkea. Lapsella ei mene enää niin paljon energiaa siihen, että hän yrittää tulla ymmärretyksi, vaan kommunikointi helpottuu kuvien avulla. Myös muut aiheen parissa työskentelevät ja sosiaali- ja terveydenhoitoalan opiskelijat hyötyvät videosta.

Projektin välitön tavoite oli tehdä osaston käyttöön laadukas ja informatiivinen video, jonka he pystyvät ottamaan työvälineekseen. Tavoitteemme oli saada aikaan tuote, joka auttaa lasten vanhempia kuvien käytön aloituksessa ja kielen kehityksen tukemisessa. Nykyaikaistettu video on helpommin saatavilla kuin aiemmin käytössä ollut DVD, sillä uusi video tulee katsottavaksi Oulun yliopistollisen sairaalan internetsivuille.

Oman oppimisemme kannalta tavoitteenamme oli projektityön tekeminen ja valmistamaan tilattu tuote. Halusimme oppia yhteistyön tekemistä eri tahojen kanssa sekä tiedonhankintaa ja tieteellisen tekstin kirjoittamista. Lisäksi opimme jakamaan vastuuta keskenämme ja pitämään kiinni asettamistamme tavoitteista. Tulemme tarvitsemaan projektityön tekemisen taitoja tulevassa sairaanhoitajan työssämme päivittäin. Oli tärkeää oppia tekemään yhteistyötä eri tahojen kanssa yhteisen päämäärän vuoksi. Pääsimme myös toteuttamaan jo opittuja tietojamme ja taitojamme projektityötä tehdessämme.

3 PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN

3.1 Työsuunnitelma ja aikataulu

Laitoimme sähköpostia opetuskoordinaattorille ja saimme aiheesta hieman lisää informaatiota puhelinalaverin kautta. Tämän jälkeen järjestimme tapaamisen aiheen tiimoilta Foniatrian yksikössä, jossa kerrottiin, että mitä opinnäytetyöltä odotetaan ja millainen tarve yksiköllä työlle on. Palaverin jälkeen meillä oli hieman aikaa miettiä, että haluammeko tarttua aiheeseen. Mietimme, että aihe oli mielenkiintoinen sekä kaikille yhtä paljon tuttu ja tuntematon. Pidimme myös ajatuksesta, että opinnäytetyönä valmistamme jonkin konkreettisen tuotteen. Niin me päädyimme tähän toiminnalliseen opinnäytetyöhön, jonka tuotoksena on video. Tuote on siis tilattu Oulun yliopistollisen sairaalan Foniatrian yksiköstä.

Foniatrian osastolta saimme selkeän ohjeen siitä, mitä tuotteen tulee sisältää. Keräsimme teoriatietoa, joka sisältyi projektin avainkäsitteisiin. Opinnäytetyön suunnittelupalaverissa sovimme aikatauluista ja sen yksityiskohdat selkenivät pikkuhiljaa. Tarkoituksena oli luoda tarkka käsikirjoitus videolle. Vanha video toimi hyvänä pohjana uudelle tuotokselle.

Tapasimme kolme kertaa suunnittelupalavereissa foniatrian päiväyksikössä ja suunnittelimme yhdessä tilaavan osaston, sekä opetuskoordinaattorin kanssa projektia. Olimme yhteydessä Oys:n TV-studion kuvaajaan ja kyselimme kuvauspaikoista ja ajankohdista. Tutustuimme Foniatrian päiväosaston toimintaan ja sitä kautta opimme, kuinka kuvia käytetään kielen oppimisen tukena, sekä kuinka lapsia ja heidän vanhempiaan ohjataan ja tuetaan kuvien käytössä. Seurasimme noin kahden tunnin ajan Foniatrian osaston toimintaa erilaisia tilanteina tarkkaillen, esimerkiksi lapsen ohjaamista askartelussa kuvien avulla.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri teki yhteistyösopimuksen Oulun ammattikorkeakoulun kanssa opinnäytetyön tekemisestä. Projektisuunnitelma hyväksyttiin ohjaavalla opettajalla, yksikön sisällön asiantuntijoilla sekä opetuskoordinaattorilla. Tarvittavien kommenttien ja muutosten jälkeen käynnistettiin tutkimus-lupaprosessi. Projektin toteuttamiseen tarvittiin alkuperäisillä allekirjoituksilla kuvausluvat kaikista henkilöistä, joita videolla esiintyy, sopimus tekijänoikeuksista sekä

tutkimuslupa. Tutkimusluvan saatuamme sovimme TV-studion kuvaajan ja Foniatrian päiväyksikön kanssa kuvauspäivän ja kuvasimme videon.

Projektimme päätehtävät olivat projektisuunnitelman tekeminen sekä ohjausvideon kuvaaminen. Projektisuunnitelmaan sisältyi myös käsikirjoitus videolle.

Taulukko 1. Projektin aikataulu

Vaiheet	Ajoitus
Aiheen rajaaminen, teoretiedon kerääminen	Kevät 2017
Projektisuunnitelman kasaaminen yhteen tiedostoon, käsikirjoituksen kirjoittaminen	Kesä 2017
Tutkimusluvan hakeminen, videon kuvaaminen, opinnäytetyön valmistuminen ja sen esittäminen	Syky 2017

3.2 Kustannusarvio

Tekijöinä oli kolme sairaanhoitajaopiskelijaa. Taustalla oli myös kaksi ohjaavaa opettajaa Oulun ammattikorkeakoulusta. Oulun Yliopistollisen sairaalan Foniatrian yksikkö toimi opinnäytetyön tilaajana. Tilaaja huolehti videointiin liittyvistä kustannuksista sekä lupa-asioihin liittyvistä kustannuksista.

Pidimme kolme tapaamista foniatrian yksikössä, joissa oli läsnä meidän kolmen lisäksi osaston henkilökuntaa, opetuskoordinaattori ja ohjaava opettaja. Yhteensä näihin tapaamisiin meni noin kolme tuntia aikaa. Videolla esiintyivät opinnäytetyön tekijä sekä heidän lapsensa, joten palkkioita ei heille tarvinnut maksaa.

Teimme opinnäytetyötä mahdollisimman paljon verkkotyöskentelynä jotta säästimme matkakuuluissa. Matkustimme autolla toistemme luo tai tapaamme Oulussa, jolloin kilometrejä kertyy jokaiselle. Opettajien ohjusaikaa kertyi tapaamisten lisäksi sähköposteihimme vastatessa.

TAULUKKO 2. Budjetti

henkilöt	tuntimäärä/km	yhteensä
Opiskelijat(10e/h)	1215h	12 150e
Opettajat(35e/h)	6h	210e
Matkakulut (auto)	4000km	500e
		13 460e

3.3 Riskien ja muutosten hallinta

Yksi maailman suosituimmista analyyseistä on Swot-analyysi. Sitä voidaan hyödyntää laajasti eri asioissa ja sen avulla tunnistetaan projektin heikkoudet, vahvuudet, uhkat sekä mahdollisuudet. (Oamk 2017, viitattu 25.8.2017)

TAULUKKO 3. Swot-analyysi

	+	-
<i>Sisäinen ympäristö</i>	Vahvuudet: Hyvä yhteishenki ryhmän jäsenillä, kaikilla jäsenillä sama tavoite ja päämäärä. Kolme tekijää -> useita näkökulmia asioihin.	Heikkoudet: Pitkät välimatkat ja vähän yhteistä aikaa sekä muut saman aikaiset opinnot ja työt.
<i>Ulkoinen ympäristö</i>	Mahdollisuudet: Word-online ja Whatsapp sovellus, jotka mahdollistivat yhteisen tekemisen myös eri aikaan internetissä. Koko opinnäytetyötiimi oli todella hyvä, Foniatrian osasto ja opetuskoordinaattori olivat tukena.	Uhat: Kesäaikana kesätyöt toivat haasteita opinnäytetyön tekemiseen. Loma-aikaan ei viestit ja niiden vastaukset kulkeutuvat kovin nopeasti. Erilaiset elämäntilanteet loivat aikataulullisia haasteita. Kun projektiin osallistui monta ihmistä, on enemmän aikataulullisia riskejä. Tietotekniset ongelmat.

Vahvuuksina koimme sen, että projektityön aihe kiinnosti meitä, vaikka se ei ollutkaan kenellekään meistä kovin tuttu. Meillä ei myöskään ollut aiempaa kokemusta käsikirjoituksen kirjoittamisesta, mutta saimme tukea siihen Foniatrian osaston henkilökunnalta. Kuvaus sessioon liittyviä riskejä olivat esimerkiksi se, että kuinka saada 3 ja 4-vuotiaat lapset toimimaan käsikirjoituksen mukaisesti ja olemaan yhteistyökykyisiä. Heikkoutena koimme pitkät välimatkat ja sen, että välillä joku meistä kolmesta tai jonkun lapsi sairastui, emmekä voineet pitää sovitusta tapaamisista.

3.4 Projektiorganisaatio, johtaminen ja viestintä

Projektipäällikön vastuulla on projektin toteutuksen läpivienti. Projektipäällikön johdolla projekti tiimi osallistuu suunnitelman tekemiseen ja sitoutuu samalla projektin toimintatapaan ja tavoitteisiin. (Kettunen 2009, 91-95)

Projektipäälliköinä toimimme me, eli projektityön tekijät Helmi Aitto-oja, Saira Koistinen ja Kaisa-Riikka Kivioja. Opinnäytetyösuunnittelupalaverissa olivat mukana projektityöntekijöiden lisäksi Foniatrian osastolta Katja Törmänen, Minna Riihijärvi, Anitta Isomäki ja Eija Meriläinen, opetuskoordinaattori Tanja Tähtinen sekä skype –yhteyden päässä opettaja Kirsi Myllykangas. Kaikkien edellä mainittujen henkilöiden kesken oli sähköpostirinki, jossa tiedotettiin projektiin liittyvistä asioista. Opinnäytetyön ohjaavana opettajana toimivat Maija Alahuhta ja Kirsi Myllykangas.

Teimme tuotteen suoraan sen tilaajalle, eli Foniatrian osastolle, emmekä itse markkinoineet tuotetta. Projektin tuloksista tiedotimme ohjaavia opettajia sekä Foniatrian osaston henkilökuntaa. Tekijöinä meillä säilyi ainoastaan moraaliset tekijänoikeudet.

4 PUHEEN JA KIELEN KEHITYS

4.1 Puheen normaali kehitys

Lapsen kielen kehitys alkaa jo varhain vauvaiässä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa. Lapsi oppii vuorovaikutustilanteissa tärkeitä taitoja: vuorottelua ja toisen huomioimista. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017) Jo syntymästä saakka lapsi osaa ilman puhetta viestiä tarpeistaan ympäristölleen, osoittamaan mitä haluaa sekä pitämään huolen siitä, että saa sen. (Trygg 2010)

Vanhemman avulla lapsi oppii myös sanoja ja niiden merkityksiä yhdessä nimeten ja ihmetellen. Kielenkehitys on kuitenkin muutakin kuin puhetta. Lapsi oppii, että myös katse, äänensävy, ilmeet ja eleet ovat tärkeä osa viestintää. Vauva- ja pikkulapsi-iässä korostuvat hoivan, laulujen ja lorujen merkitykset ja myöhemmin esikouluikässä kirjojen lukemisen ja kuuntelemisen sekä yhdessä tekemisen ja pelaamisen merkitykset. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Lähestyessään vuoden ikää lapsi on oppinut ymmärtämään paljon aikuisen puheesta ja pystyy käyttämään ääntään kommunikoidakseen. Lapsi alkaa ymmärtää pysyvyyden sekä syyn ja seurauksen käsitteitä. Lapsen sosiaalinen kehitys on kiinteässä yhteydessä hänen kielensä ja ajattelunsa kehitykseen. Sanojen tuottaminen vaatii, että lapsi on oppinut ymmärtämään sanan merkityksen jossakin yhteydessä. Jo ennen ensimmäistä ikävuottaan lapsi oppii ei-sanan merkityksen. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Puheen ja kielen avulla ilmaistaan tunteita ja ajatuksia ja niitä käytetään apuna sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Lapsen kielen ja puheen kehitys alkaa jo syntymästä huutona ja itkuna joka vaiheittain kehittyy sanalliseksi, monipuoliseksi ilmaisuksi. Lapsen kielen ja puheen kehittymisen edellytyksenä on aikuisen vastaaminen ilmeillä, eleillä ja äänillä. Aluksi lapsen toiminta ja ääntely on tahatonta, jotka myöhemmin muuttuvat tarkoituksellisiksi eleiksi ja toiminnoiksi. Lapsi ilmaisee ääntelyllään pahaa tai hyvää oloaan ja nämä toimivat hoitajalle merkkeinä lapsen tarpeista. Toisen kuukauden kuluessa lapsi alkaa vastata jutteluun ilmeillä ja eleillä. Kahden-kolmen kuukauden ikäinen lapsi hakee ääntelyllään kontaktia muista ihmisistä. Lapsi nauraa ääneen ja kiljahtelee riemusta neljän kuukauden iässä. Tätä seuraa tarkoituksellinen ääntely ja vakiintuneet eleet. Ääntelyyn yhdistyy eleet ja näitä seuraa myöhemmin sanat. Tutut sanayhdistelmät ja fraasit tulevat

viimeisimmässä vaiheessa ja sen jälkeen muodostuvat kokonaiset lauseet. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Viiden-kuuden kuukauden ikäinen lapsi hakee jo kontaktia muista ihmisistä. Hän on kiinnostunut muiden tekemisistä ja alkaa ymmärtää usein toistettuja viestejä. Puolivuotiaana jokeltelu alkaa jäsentyä ja tavut alkavat hahmottua. Vokaalit ovat lapselle helpompia kuin konsonantit. Lapsi kuuntelee aikuisen puhetta ja yrittää tulkita äänensävyjen perusteella hänen puhettaan. Noin 7-8 kuukauden iässä lapsi jokeltelee konsonantti-vokaalitavusarjoja toistelemalla. Jokeltelu on monipuolista, ja lapsi jäljittelee äänneitä ja tavuja. Jokeltelemalla lapsi oppii kaikki puheen tuoton peruselementit, jotka luovat pohjaa myöhemmälle kielen omaksumiselle. Yksivuotias tunnistaa useita arjen tekemistä kuvaavia ilmaisuja ja sanoja. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Imeväisikäinen on aktiivinen, ja jo ennen puheen kehittymistä hän pyrkii ilmaisemaan itseään ja olemaan aikuisen kanssa vuorovaikutuksessa. Lapsi kuuntelee aikuisen puhetta ja yrittää tulkita sitä äänensävyjen perusteella. Lapsi alkaa käyttää ääntelyä, eleitä ja tunteenilmauksia tarkoituksenmukaisesti saadakseen jotakin. Koko ajan hänen muistiinsa karttuu tietoa hänen elämänsä tapahtumista ja hänen taitomuistiinsa kertyy erilaisia motorisia taitoja. Ensimmäisten sanojen oppiminen on hidasta, joten lapselta voi kulua useita kuukausia kymmenen ensimmäisen sanansa opetteluun. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Lapsi käyttää varhaisessa kommunikaatiossaan apunaan aistitoimintoja, kuulo-, näkö- ja tuntoaistia. Kommunikaatio tapahtuu liikkein, ilmein ja elein. Lapsi oppii erottamaan ja tunnistamaan äänensävyjä, painoa ja rytmiä. Myöhemmin tulee kielellisen viestin ymmärtäminen ja tunnistaminen. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

Aikuisen tunnistamat sanat lapsi sanoo kahdeksan-kahdentoista kuukauden iässä ja sanavarasto laajenee vähitellen. Kahden vuoden iässä lapsella on sanavarastossaan muutamia kymmeniä sanoja ja muodostaa kahden-kolmen sanan lauseita. Tavallista on, että lapsi puhuu ikään kuin omaa kieltään jota vain lähipiiri ymmärtää. On tärkeää että tällainen kieli ei saa jäädä kuitenkaan ainoaksi pysyväksi kieleksi vaan vanhempien on hyvä olla mallina oikeille äänneille, sanoille ja lauserakenteille. (Hermanson 2015, viitattu 9.2.2017)

TAULUKKO 4. Imeväisikäisen kielellisen kehityksen osavaiheet

0-1kk	2-3kk	4kk	5-6kk	7-8kk	9-12kk
Lapsella on syntyessään esikielellisiä valmiuksia	Äänet, kuten itkku, kujertelu ja lepertely ovat ilmaisun tukena.	Äänteet b, g, k ja n ilmaantuvat jokelteluun.	Lapsi on innokas vuorovaikutuksen hakija.	Lapsi jokeltelee konsonantti-vokaalitavusarjoja (ma-ma-ma, ba-ba-ba, da-da-da) toistelemalla.	Ymmärrys puhuttuun kieleen ja laajenee.
Lapsi rauhoittuu sikiöaikana tutuksi tulleista äänistä.	Lapsi on kiinnostunut läheisten ilmeistä ja eleistä, ja hän hakee kontaktia äänтеле-mällä.	Lapsi reagoi ihmisääneen ja käyttää symptoneja eli osoittaa ääntelyllään mielihyvää ja mieli-pahaa	Hän jokeltelee ja yrittää kommunikoida aktiivisesti.	Hän jäljittelee äänteitä ja tavuja ja tunnistaa joitakin aikuisen käyttämiä sanoja ja sanontoja.	Ilmaisun tukena on eleiden käyttö.
Ääntely on reflektiivistä.	Äänteet m, p ja t tulevat jokeltelussa esille. Tavut bah ja guh ilmaantuvat ääntelyyn.		Lapsi tunnistaa oman nimensä		Lapsi ymmärtää kehotuksia ja kieltoja ja tunnistaa eisanan merkityksen.
Lapsi ilmaisee itseään itkulla.			Lapsi kuuntelee ja yrittää tulkita aikuisen puhetta äänensävyjen mukaan mitä on puhe. Lapsi käyttää signaaleja eli ilmaisee tarpeitaan ja tahtoaan.		

(Storvik-Sydänmaa, Talvensaari, Kaisvuo & Uotila 2015, 41-42)

4.2 Puheen ja kielen kehityksen häiriöt

Puheen kehittyminen on yksilöllistä ja erityisesti pojilla viivästynyt puheenkehitys on yleistä. Pojilla yksittäisten sanojen tulisi ilmaantua kahden vuoden ikään mennessä ja kahden sanan yhdistelmien puoli vuotta myöhemmin, kun taas tytöt oppivat nämä yleensä jo puoli vuotta poikia aiemmin. Noin 3-7 % lapsista kärsii lievistä puheen ja kielen kehityksen häiriöstä. Kehityshäiriöt johtuvat puheen ja kielen tuottamista säätelevien hermoratojen toiminnan poikkeavuudesta ja niiden tarkempi syy on tuntematon. (Huttunen & Jalanko 2017, viitattu 9.2.2017)

Puheen ja kielen oppimisen vaikeus, eli dysfasia, ilmenee yleensä jo lapsuudessa kielen tuoton ja ymmärtämisen vaikeutena, joka ei johdu selvästä hermostollisesta sairaudesta, puhe-elinten rakenteellisesta poikkeavuudesta tai kehitysvammasta. Kun lapsi ei kahden vuoden iässä käytä ilmaisuja tai kolmen vuoden iässä lyhyitä lauseita, on yleensä kyse kielellisestä häiriöstä. Huono motorinen kehitys tai mielikuvaleikkien puuttuminen voivat myös viitata puheen ja kielen kehityksen häiriöön. Lapset, jotka kärsivät puheen kehityksen häiriöstä ovat yleensä älyllisesti normaaleja. (Huttunen & Jalanko 2017, viitattu 9.2.2017)

Kielellisen ilmaisun häiriö ilmenee yleensä pienenä sanavarastona, aikamuotovirheinä, vaikeutena sanojen muistamisessa tai vaikeutena muodostaa riittävän pitkiä ja monimutkaisia lauseita kehitukseen nähden. Lapsen kielellinen ilmaisu ja vastaanotto ovat heikentyneet kielellisen ilmaisun ja vastaanoton häiriössä. Lapsi saattaa korvata jonkin äänteen toisella tai jättää äänneitä pois kokonaan. (Huttunen & Jalanko 2017, viitattu 9.2.2017)

Puhevaikeudet liittyvät yleensä aivojen ja keskushermoston toimintaa heikentäviin vammoihin ja sairauksiin. Ne ovat joko synnynnäisiä tai voivat kehittyä elämän aikana. Puhe- ja kommunikaatiovaikeudet voivat liittyä kykyyn olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja kykyyn ymmärtää puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Ensimmäisten elinkuukausien aikana varhaisissa vuorovaikutuskokeuksissa kehittyä kommunikaation perusta, eli kyky tehdä havaintoja ympäristöstä ja olla kontaktissa toisten ihmisten kanssa. Kun lapsella on puutteellinen kyky käsitellä aistitietoa tai reagoida siihen tarkoituksenmukaisesti, se voi haitata merkittävästi vuorovaikutusta. (Papunet 2015, viitattu 16.2.2017)

Pienen lapsen kanssa keskusteltaessa asiat, joista keskustellaan, ovat yleensä myös konkreettisesti nähtävillä, joten lapsen puheen ymmärtämistä voi olla vaikea havaita. Puheen

ymmärtämisvaikeus voi ilmetä levottomuutena, vetäytymisenä, käytöshäiriöinä tai lapsi voi ottaa mallia muiden lasten toiminnasta. (Asikainen & Riikola 2010, viitattu 16.10.2017)

Neuvolassa seurataan lapsen puheenkehitystä ja ongelmien ilmetessä lapsi ohjataan tarvittaessa puheterapeutin tai lasten neurologin vastaanotolle. Jatkotutkimuksille on aihetta, jos lapsi ei ymmärrä puhetta 1,5 vuoden iässä, ei puhu yhtään sanaa kahden vuoden iässä, lausepuhe puuttuu kolmen vuoden iässä tai jos kielellinen ilmaisu on myöhemmin rakenteellisesti poikkeavaa. Jos herää epäily kuulovauriosta tai muusta kehityshäiriöstä, tutkimukset on syytä käynnistää aikaisemminkin. Näin asia ei useimmiten kuitenkaan ole, vaan kyse on siitä, että lapsi ymmärtää puhetta ja kommunikoi omalla tavallaan vanhempiensa ja läheistensä kanssa. On yleistä, että puheen kehityksen alkuvaiheessa äännetään virheellisesti kirjaimia, erityisesti s- ja r-kirjaimia. Äännevirheitä esiintyy noin 15-20 %:lla lapsista vielä viiden vuoden iässä. (Huttunen & Jalanko 2017, viitattu 9.2.2017)

Yleisimpiä merkkejä siitä, että lapsella on ongelmia viestinnässä, ovat turhautuminen ja raivokohaukset sosiaalisissa tilanteissa. Kun lapsi kasvaa, samalla laajenee myös hänen tarpeensa ilmaista itseään ja jos ilmaisukeinot eivät kehity siinä rinnalla, se aiheuttaa turhautumista. (Hämäläinen 2012, 16) Kielellisessä erityisvaikeudessa lapsi saattaa sanoa ensimmäiset sanat kehitysaikataulun mukaisesti, mutta lausetasoinen puhe ja sanavaraston lisääntyminen kehittyvät normaalia hitaammin. Kielellisestä erityisvaikeudesta voivat viestiä esimerkiksi se, että lapsi jorkeltelee vähän tai ei käytä jorkeltelua ottaakseen kontaktia muihin ihmisiin, lapsi ei kiinnitä huomioita muiden puheeseen eikä leiki symbolisia leikkejä tai lapsen vuorovaikutustaitojen kehitys ei etene normaalisti. Ei kuitenkaan ole olemassa mitään yksittäistä testiä, jonka avulla tunnistettaisiin lapsen kielellinen erityisvaikeus. (Asikainen & Riikola, 2010, viitattu 16.10.2017)

4.2.1 Diagnostiikka

Diagnoosi kielellisestä erityisvaikeudesta on luotettavinta tehdä lapsen ollessa 4-6-vuotias ja se perustuu moniammatillisen työryhmän tekemiin tutkimuksiin. Diagnostiikasta sekä hoidon ja kuntoutuksen koordinoinnista vastaa lääkäri. Psykologi tai neuropsykologi arvioi lapsen kognitiivista, emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä. Puheterapeutti arvioi lapsen sanaston ja käsitteistön

hallintaa, ilmaisujen koostumusta, puhemotoriikan hallintaa, kykyä olla kielellisissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä kykyä käyttää muita kommunikointikeinoja. Kuulovian mahdollisuus on tärkeä sulkea pois varhaisessa vaiheessa. (Asikainen, Ervast, Ahonen, Komulainen, Korhonen, Luotonen, Nopola-Hemmi, Qvarnström, Viikman & Walldén 2010, viitattu 16.10.2017)

Perusterveydenhuollossa diagnosoidaan ja hoidetaan lievät kielelliset ongelmat. Vaikeiden kielellisten ongelmien tutkimukset, kuntoutuksen ja tukitoimenpiteiden järjestäminen ja seuranta kuuluvat erikoissairaanhoidon. Leikki-ikäisen lapsen kehitystä ja kuntoutumista seurataan vähintään kerran vuodessa tehtävillä arvioinneilla ja samalla pidetään kuntoutussuunnitelma ajantasaisena. (Asikainen & Riikola 2010, viitattu 16.10.2017) Diagnoosin saaminen on tärkeää, koska sillä voidaan taata tarvittavat kuntoutusjärjestelyt. Myös vanhemmille ja läheisille diagnoosi antaa totuudenmukaista ja konkreettista tietoa lapsen häiriöstä. (von Tetzchner 2000, 125)

Perheen varhainen ohjaus ja lapsen kielellisen vuorovaikutuksen tukeminen tukevat lapsen kehitystä. Diagnosoinnin yhteydessä lapselle laaditaan yksilöllinen kuntoutussuunnitelma, jossa määritellään puheterapian kesto, intensiteetti sekä toteuttamistapa. Myös vanhempia on hyvä opastaa tekemään harjoituksia lapsen kanssa, koska siitä on lapselle hyötyä puheentuottamisen vahvistamisessa. (Asikainen & Riikola 2010, viitattu 16.10.2017)

Kielellisen erityisvaikeuden syy on useimmiten perinnöllinen, eikä se selity neurologisilla, aistitoimintojen, tunne-elämän tai ympäristötekijöiden poikkeavuuksilla, esimerkiksi monikielisyydellä tai kasvuympäristöön ja vuorovaikutukseen liittyvillä puutteilla. (Asikainen & Riikola 2010, viitattu 16.10.2017)

4.2.2 Puheen- ja kielenkehityksen vaikeuksien aiheuttamat ongelmat lapsen arjessa

Kun puhe haittaa kommunikaatiota ja aiheuttaa puhujalle sopeutumisongelmia, sitä pidetään virheellisenä. Suurin osa puhehäiriöistä on ääntämiseen liittyviä artikulaatiohäiriöitä. Äänteet opitaan normaalisti ensimmäisen neljän elinvuoden aikana. Jos äänteiden virheellisyys jatkuu pitkään, se saattaa häiritä muuta kielenkehitystä ja aiheuttaa sosiaalista eristäytymistä. Noin neljäsosalla 5-vuotiaista arvioidaan olevan artikulaation poikkeavuutta, mutta yksittäisen äänteen artikuloinnin

täsmentymättömyys kuuluu vielä normaaliin puheen kehitykseen 5-vuotiailla lapsilla. (Hakamo 2011, 19-25)

Aivojen kehitykselliset vauriot ja häiriöt voivat aiheuttaa erilaisia vaikeuksia kommunikoinnissa, kielen kehityksessä sekä puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä. Jos häiriöt ovat laaja-alaisia, niiden vaikutukset ovat myös suurempia ja ne heijastuvat kommunikaation perustaan, eli kykyyn tehdä ja tulkita havaintoja sekä ottaa kontaktia vuorovaikutuskumppaniin. Taipumus kielelliseen erityisvaikeuteen on perinnöllistä ja se ilmenee puheen ja kielen kehityksen viivästyminenä. Vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää aloittaa varhainen kielellistä toimintakykyä tukeva toiminta. Kielelliseen erityisvaikeuteen voi liittyä myös hahmottamisvaikeutta ja oppimisvaikeutta. (Papunet, 2015, viitattu 16.2.2017)

Yleensä kehityksellisestä kielihäiriöstä kärsivät lapset oppivat puhumaan vähitellen ja kouluikään mennessä heidän puhettaan ymmärtävät myös vieraat ihmiset. Viivästyneen kielenkehityksen vuoksi heidän sanavarastonsa on pienempi ja heillä on usein ikätovereitaan vähemmän kokemuksia ympäröivästä maailmasta. Lapsilla, joilla on keskivaikea tai vaikea kehityksellinen kielihäiriö on ominaista myös tiedollisen maailman suppeus vielä kouluiässä. (von Tetzchner 2000, 88-89)

Ei ole edelleenkään selvää, että onko kielellisissä vaikeuksissa kyse poikkeavasta vai keskivertoa hitaammasta kehityksestä. Puheen- ja kielen kehitys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen kokonaisuus, vaan se koostuu eri osatekijöistä. Lapsi voi olla kielenkehityksen eri alueilla eri kehitystasoilla, jolloin vahvojen ja heikkojen kielellisten taitojen erot ovat selvästi suurempia kuin lapsilla, joilla ei ole kielellisiä ongelmia. Usein kielenkehityksen vaikeudet eivät häviä kokonaan iän myötä, vaan ne muuttavat muotoaan. Esimerkiksi arkielämää häiittävien vaikeuksien painopiste voi siirtyä puhutusta kielestä kirjoitettuun kieleen. (Siiskonen, Aro, Ahonen & Ketonen 2014, 76-77)

4.3 Miten vanhemmat voivat tukea lapsen kielenkehitystä

Lapsen kielenkehitykseen vaikuttavat monet asiat. Merkittäviä kielen kehitykseen vaikuttava tekijä on vuorovaikutus vanhempien kanssa, ympäristön tarjoamat kielelliset virikkeet, lapsen herkkyyksikaudet oppimiselle sekä kielellinen lahjakkuus. Vanhemmat ovat tietenkin tärkeässä roolissa lapsen kielenkehityksen tukemisessa. Kielenkehityksen pohjana voidaan pitää jo kiintymyssuhdetta,

sillä pieni lapsi haluaa samaistua vanhempiinsa ja sitä kautta vanhemmat voivat luontevasti avata lapsensa kielellistä maailmaa. (Kuuloavain 2007, viitattu 19.6.2017)

Jotta lapsi oppisi käyttämään kuvia ilmaisun välineenä, vaatii se toistoja, harjoittelua ja niiden käyttötilanteita luonnollisessa ympäristössä. Lapsen lähipiiri näyttää esimerkkiä kuvien käytöstä, mikä on yhtä tärkeää, kuin puheen kuuleminen puhumaan opettelevalle. (Papunet 2017, viitattu 25.7.2017) Kuvat voivat olla niitä käyttävän lapsen omia kuvia, lehdestä leikattuja tai vaikka itse piirrettyjä. (Aivoliitto 2017, viitattu 25.7.2017) Viestintää kuvien kanssa voi harjoittaa yhdellä tai useammalla kuvalla. Vaikka kuvien avulla kommunikointi ei ole yhtä tarkkaa kuin puheella tai viittomakielellä kommunikointi, kuvat mahdollistavat ilmaisun, vaikka kielellisissä taidoissa olisi suuriakin puutteita. (Papunet 2017, viitattu 25.7.2017)

”Kuvien käyttöä on usein puolustettu sillä, että on haluttu käyttää jotakin, minkä kyseinen ihminen tunnistaa ja mihin hän voi reagoida.” (von Tetzchner 2000, 35) Itse kuvien käyttö ei ole tavoite, vaan se, että kuvien visuaalinen sisältö auttaa kommunikointihäiriöistä ihmistä käyttämään kuvia kommunikoivasti. Pelkkä kuvien katselu ja niihin reagoiminen ei ole kuvien kielellistä käyttämistä. Lapselle voi myös olla hankalaa erottaa, että mitä kuvia käytetään perinteisessä muodossa, eli katselussa, koristeina ja muistoina ja mitä taas voidaan käyttää kommunikoinnin tukena, eli sanoina. Perinteiset valokuvat toimivat hyvin henkilönniminä. (von Tetzchner 2000, 35-37)

Ajan, paikan, tavan, suunnan ja määrän käsitteiden hallitseminen kielihäiriöiselle lapselle voi olla vaikeaa. Kotona näiden käyttöä ja tuntemista voidaan harjoitella. Lapsille on tuotettu myös hauskaasti kuvitettuja kirjoja, joista on mukava opetella asioiden nimeämistä. Sanojen ja tapahtumien mieleen palauttamista voidaan harjoitella esimerkiksi päivän päätteeksi muistelemalla päivän tapahtumia, kuten kauppareissua, päiväkotipäivää tai kylässä käyntiä ja näissä paikoissa nähtyjä ja kuultuja asioita. (Terveyskirjasto 2012, viitattu 19.6.2017)

Monikielisissä perheissä on syytä kiinnittää huomiota kielelliseen kehitykseen riittävästi, jotta lasten kielelliseen kehitykseen ei tule ongelmia. Suositeltu tapa on, että vanhemmat puhuvat lapsilleen omaa äidinkieltään ja jos heillä on eri äidinkielet, he puhuvat toisilleen sitä kieltä mitä molemmat osaavat parhaiten. Olisi tärkeää, että ensikieli kehittyisi niin hyväksi, että kielellinen ajattelu onnistuisi sillä kielellä. On todettu, että mitä pitemmälle omaa kieltä tuetaan, sitä paremmin lapsi pärjää kouluissa joissa käytössä on valtakieli. (Hakamo 2011, 34)

Kielelliset taidot ovat olennaisena osana kanssakäymisessä toisten ihmisten kanssa. Kielen avulla me viestitämme tärkeitä asioita; kiitämme, ilahdutamme, haavoitamme, pyydämme anteeksi ja osoitamme tunteitamme. (Hakamo 2011, 12) Joskus pienen lapsen puheen ja kielenkehitys tarvitsee tukimenetelmiä. Kun käytössä on esimerkiksi kuvat, vuorovaikutus helpottuu ja lapsi tulee ymmärretyksi. Näin myös lapsen vuorovaikutustaidot pääsevät kehittymään riippumatta siitä, kykeneekö hän tuottamaan puhetta. (Kuuloavain 2017, viitattu 25.7.2017)

Olennaista lasta kehittäväälle vuorovaikutukselle on, että aikuinen ja lapsi jakavat saman kiinnostuksen kohteen. Aikuinen voi parhaiten tukea lapsen kielellistä kehitystä, kun hän tunnistaa lapsen kielellisen tason. Lapsen tukeminen kielellisessä kehityksessä tarkoittaa sanojen merkitysten selittämistä. (Hakamo 2011, 12)

5 ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Ohjaavat opettajat tarkastivat ja antoivat korjausehdotuksia keskeneräisestä tutkimussuunnitelmasta. Raportoimme sähköpostitse ohjaavia opettajia, Foniatrian osaston yhteyshenkilöä sekä opetuskoordinaattoria siitä, että missä vaiheessa olimme tutkimussuunnitelman teossa.

Kun tutkimussuunnitelma oli valmis, sen hyväksyivät ensin ohjaavat opettajat ja sen jälkeen myös opetuskoordinaattori ja Foniatrian osasto. Korjauskehotusten toteuttamisen ja hyväksynnän jälkeen sovittiin aikataulu videon kuvaamisesta. Videon kuvausten jälkeen foniatrian osaston henkilökunta, opetuskoordinaattori, sekä ohjaavat opettajat katsoivat videon ja antoivat siitä palautetta sähköpostitse. Kaikkien edellä mainittujen hyväksynnän jälkeen video toimitettiin PPSHP:n laatu-päällikölle. Laatu-päällikkö Mika Pöytäkiwi tarkasti kuvatun materiaalin ja hänen mielestään ohjausvideo täytti vaadittavat laatu-kriteerit. Ohjausvideo julkaistiin PPSHP:n verkkosivuilla dreambroker-muodossa.

Esittelimme opinnäytetyömme ja katsoimme ohjausvideon yhdessä foniatrian yksikön referaattimeetingissä. Videon katsomisen jälkeen jaoimme foniatrian yksikön henkilökunnalle palautelomakkeet, joissa he antoivat meille vapaamuotoisesti palautetta videosta. Palaute oli pelkästään positiivista. Tässä muutama esimerkki:

”Hyvin toteutettu, asiallinen ja sopivan mittainen.”

”Selkeä ja ytimekäs tietopaketti vanhemmille. Hienosti onnistunut toteutus.”

”Keskeiset asiat kuvien käytöstä tuli esille. Esiintyminen videossa oli luontevaa.”

”Mukavan luonteva, arkisia, tuttuja tilanteita. Kiitos paljon, tämä tuli tarpeeseen.”

6 POHDINTA

Tavoitteinamme oli oppia tekemään projektityö kaikkine vaiheineen ja valmistaa käyttökelpoinen tuote Foniatrian osastolle. Tutkimussuunnitelman tekeminen ja teoretiedon kerääminen oli mielenkiintoista. Aloitimme pikkuhiljaa teoretiedon keräämisen alkukevästä 2017. Haastavaa oli löytää tarpeeksi monipuolisia lähteitä käyttöömmee. Foniatrian osastolta saimme vinkkejä hyviin lähteisiin. Haastetta toivat osaltaan myös meidän elämäntilanteet ja muut samanaikaiset opinnot ja harjoittelut. Yhteistä aikaa oli välillä vaikea löytää ja tutkimussuunnitelman tekemisessä meni enemmän aikaa, kuin olimme suunnitelleet. Asetimme tavoitteeksi, että pääsisimme kuvaamaan videota heti alkusyksystä 2017, mutta kuvaus tapahtui vasta marraskuussa 2017.

Ohjausvideon käsikirjoituksen laatiminen loi myös hiukan lisähaastetta opinnäytetyömme tekemiseen, sillä kenelläkään meistä ei ollut aikaisempaa kokemusta käsikirjoituksen laatimisesta. Haasteen loi se, miten saisimme videolle tallennettua olennaisimmat ja tärkeimmät asiat. Käytimme käsikirjoituksen laatimisen apuna vanhaa ohjausvideota, josta poimimme hyvin toimivia kohtia uuteen videoon. Myös foniatrian osaston henkilökunta auttoi käsikirjoituksen laatimisessa. Käsikirjoitusta tosin jouduttiin hiukan muuttamaan kuvauspäivänä, sillä videolla esiintyvien lapsinäyttelijöiden kanssa oli helpompi toimia hiukan improvisoiden kuin sanatarkasti käsikirjoitusta noudattaen. Mielestämme ohjausvideosta tulikin tästä syystä luonnollisempi ja tilanteet videolla tuntuvat aidomilta.

Koimme, että opinnäytetyönämme tekemä ohjausvideo tuli tarpeeseen Foniatrian osastolle. Tavoitteinamme oli saada aikaan ohjausvideo, josta olisi oikeasti konkreettista hyötyä Foniatrian osastolle ja heidän asiakkailleen. Mielestämme ohjausvideosta tuli sellainen kuin suunnittelimme, vain hiukan lyhyempi, kuin käsikirjoituksessa olimme suunnitelleet. Kohtausten aikaa oli ennestään kokemattomina käsikirjoittajina vaikea arvioida käytännössä. Kohtaukset ovat lyhyitä ja havainnollistavat hyvin kuvien käyttöä tavallisissa arkisissa tilanteissa. Videon kuvaaminen kesti yhteensä noin 2 tuntia ja saimme sen ensimmäisellä kerralla onnistuneesti läpi. Kuvauspäivä onnistui siis todella hyvin ja odotettua nopeammin ja paremmin. Päivä oli myös mielenkiintoinen ja konkretisoi meille opinnäytetyömme ja saatiin teoretiedolle käytännön yhteys. Lopullinen versio videosta oli positiivinen yllätys.

Yhteistyö koko tiimin kanssa sujui hyvässä hengessä ja kaikkia osapuolia oli helppo lähestyä. Saimme apua sitä tarvitessamme ja asiointi sähköpostin välillä onnistui hyvin. Palaverit tiimin kanssa oli myös tarpeellisia ja koimme ne tärkeäksi. Opinnäytetyön tekemistä teki mielekkäämmäksi se, että huomasimme tuotteen olevan tarpeellinen ja erittäin kaivattu Foniatrian osastolla.

LÄHTEET

Aivoliitto, 2017. Kielellinen erityisvaikeus lapsilla ja nuorilla. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot. Viitattu 9.2.2017. https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kielellinen_erityisvaikeus/paivahoidon_ja_koulun_henkilostolle/puhetta_tukevat_ja_korvaavat_kommunikointikeinot/kuvat

Asikainen, M., Ervast, L., Ahonen, T., Komulainen, J., Korhonen, K., Luotonen, M., Nopola-Hemmi, J., Qvarnström, M., Viikman, E. & Walldén, T. (Suomalaisen lääkäriseurassa Duodecim, Suomen Foniatri ry:n ja Suomen Lastenneurologisen yhdistyksen asettama työryhmä) 2010. Kielellinen erityisvaikeus. Käypä hoito. viitattu 16.10.2017. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi50085>

Cognimed, 2017. Viivästynyt puheen ja kielenkehitys. Viitattu 25.8.2017. <https://cognimed.fi/puhe-terapian-tietopankki/viivastynyt-puheen-ja-kielen-kehitys/>

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Saarijärvi: Lasten Keskus. 12, 19-21, 34.

Hermanson, E. 2012. Kielen ja kommunikaation kehitys. Viitattu 9.2.2017 http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00607&p_hakusana=puheen%20kehitys

Huttunen, M. & Jalanko, H. 2017. Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Lääkäkirja Duodecim. Viitattu 9.2.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00413

Hämäläinen, V. 2012. Kun puhe viivästyy, AAC auttaa. Kielipolku. 1/2012. 16.

Isomäki, A. 2015. Kuvien käyttö lapsen puheen ja kielen kehityksen tukena – potilasohje. PPSHP.

Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. Juva: WS Bookwell Oy. 2009. 91-95.

Kuuloavain, 2007. Kielen ja kommunikaation tukeminen kotona. Viitattu 19.6.2017. <https://www.kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/kielen-ja-kommunikaation-tukeminen-kotona/>

Kuuloavain, 2017. Kommunikaation tukimenetelmät. Viitattu 19.6.2017. <https://www.kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/kommunikaation-tukimenetel-mat/>

Leikkien, 2017. Vinkkejä lapsen kielelliseen tukemiseen. Viitattu 19.6.2017. <https://www.leikkien.fi/Leluja-taidoittain/Kommunikaatiotaidot/Vinkej-ae-lapsen-kielellisen-kehityksen-tuke-miseen>

Oulun ammattikorkeakoulu, 2017. Pk-yritysten johtamis- ja kehittämistyökalupakki. Swot-analyysi. Viitattu 25.8.2017 <http://www.oamk.fi/hankkeet/pkk/pakki/nykytila2.htm>

Papunet. 2015. Puhevammaisuuden syyt ja ilmenemismuodot. Viitattu 16.2.2017. <http://papunet.net/tietoa/puhevammaisuuden-syyt-ja-ilmenemismuodot>

Riikola, T. & Asikainen, M. 2010. Kielellinen erityisvaikeus lapsilla ja nuorilla. Käypä Hoito. Lääkärikirja Duodecim. Viitattu 16.10.2017. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/potilaalle/suositus?id=khp00092>

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014. Joko se puhuu? Juva: Bookwell Oy. 76-77

Storvik-Sydänmaa, S., Talvensaari H., Kaisvuo T. & Uotila N. 2015. Lapsen ja nuoren hoitotyö Helsinki: Sanoma Pro. 41-42

Terveyskirjasto, 2012. Lapsen puhehäiriö – puheen ja kielen kehittäminen. Viitattu 19.6.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01045

von Tetzchner, S. 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Hakkapaino Oy. 35-37, 88-89, 125.

Trygg, B. 2010. Graafinen kommunikointi. Kouvola: Solver Palvelut.

KÄSIKIRJOITUS

Tuotteena on ohjausvideo vanhemmille, joiden 3-vuotiaalla lapsella on viivästynyt puheen- ja kielenkehitys. Videolla esiintyvät lapset Lenni 3v ja Vanamo 4v sekä aikuiset Helmi, Kaisa ja Saila. Kaikista videolla esiintyvistä henkilöistä tarvitaan kuvauslupa (potilaan kuvauslupa). Tarkoituksena olisi kuvata mahdollisimman paljon materiaalia, esimerkiksi niin, että kaikki kohtaukset kuvataan molempien lasten kanssa, jotta sitten parhaimmat palat saataisiin leikattua videolle.

Videosta tulee vanhemmille materiaalituki ja malli kuvien käytön opetteluun.

Videon alkuun tulee alkuinformaatio kuvien käytöstä kielen oppimisen tukena. Videolla on taustalla yleinen kertoja. Videolla tulee olemaan neljä kohtausta, joiden välissä on myös ennakoiden informaatiota seuraavaa kohtausta varten. **Esimerkkitilanteita ovat ennakointi- ja valintatilanteet, päiväjärjestys, kuvapäiväkirja ja kuvilla tuetut leikkitalanteet.** Video kestää noin 10 minuuttia kokonaisuudessaan. Vanha video toimii runkona uudelle videolle. Tämä käsikirjoitus sisältyy projektisuunnitelmaan, jonka OAMK sekä Foniatrian yksikkö hyväksyy, ja jonka jälkeen päästään kuvaamaan itse videota.

→ *Lapsille ei kirjoiteta vuorosanoja valmiiksi, mutta he varmasti puhuvat kohtauksissa aina tilanteeseen liittyviä asioita.*

Lavastus: Foniatrian päiväyksiköstä saadaan tarvittavat välineet/lelut/kuvat. Lapset tekevät kuvapäiväkirjat kotonaan kuvapäiväkirja-kohtausta varten. Kuvauksissa tarkoituksena on käyttää Foniatrian päiväyksikön ruokailuhuonetta sekä leikkihuoneita.

Äänet: Taustalla välillä soi rauhallinen musiikki siirtymäkohdissa.

00:00-01:30 ALKUINFORMAATIO

"Kuvia käytetään lapsen vuorovaikutuksen tukemiseen. Tavoite on lapsen ilmaisukeinojen monipuolistuminen ja laajeneminen. Kuvien avulla tuetaan puheen tuottoa ja puheen ymmärtämistä sekä ohjataan lapsen käyttäytymistä."

"Kuvien käyttö aloitetaan usein yksittäisistä kuvista ja niitä lisätään lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan. Kiinnitä lapsen huomio kuvaan ja sano lyhyesti ja selkeästi asiasi, jotta hän oppii yhdistämään kuvan oikeaan asiaan. Kuvia voidaan käyttää myös valintojen tekemiseen. Lapsi voi itse

ehdottaa asioita tai valita annetuista vaihtoehtoista mieleisensä. Vanhempien malli on ensiarvoisen tärkeä kuvien käyttöä opeteltaessa.”

KOHTAUS 1 Päiväjärjestys 01:30-03:30

”Ajan jäsentäminen on hankalaa lapselle. Päiväjärjestyksen avulla lapsi oppii hahmottamaan päivän kulkua ja ennakoimaan tulevia tapahtumia. Siirtymiset tilanteesta toiseen helpottuvat ja lapsen on helpompi ymmärtää muutoksia.”

A=aikuinen

L=lapsi

Päiväjärjestys on tehty etukäteen valmiiksi ja se käydään lapsen kanssa kuva kovalta läpi. Kohtauksessa on aamu. A selittää L:lle päivän järjestyksen ja ohjelman.

A: (NIMI), tulepa katsomaan mitä tehdään tänään!

L tulee paikalle.

A: "Aamupesut on nyt pesty ja aamupala syöty." A osoittaa kuvia samalla seinältä kun puhuu.

Kuva 1 – Pukeutuminen. "Seuraavaksi puetaan vaatteet päälle. Eikö niin?"

L nyökkää.

Kuva 2 – Päiväkoti. "Ja sen jälkeen äiti vie sinut autolla päiväkotiin. Ja iskä tulee sitten hakemaan." (Päiväkodin jälkeen)

Kuva 3 – Ruokailu/ruuan laitto. "Päiväkodin jälkeen tehdään yhdessä ruokaa ja syödään."

L nyökkää

Kuva 4 – Mummi ja jäätelö. "Mummi tulee sitten käymään ja sitten syödään jäätelöä. Eikö ole mukavaa?"

L nyökkää.

KOHTAUS 2 Arkipäivän tilanne/valintatilanne – ruokailu (kuvataan foniatrian osaston ruokailuhuoneessa) 03:30-05:00

”Kuvien käytön opettelu on hyvä liittää lapselle mieluisiin asioihin, parhaiten tämä tapahtuu arkipäivän tilanteissa. Kuvat laitetaan paikkoihin, joissa niitä tarvitaan. Näin ne ovat saatavilla ja tulevat helpommin käyttöön. Kuvia käytetään kotona, päivähoitossa ja esim. isovanhempien luona.”

Lapsi on leikkimässä leluilla lattialla.

Aikuinen: Tule syömään, (nimi)!

A näyttää ruokailukuvaa lapselle. L tulee pöytään istumaan. Pöydässä on kuvat maidosta, vedestä ja leivästä.

A: Otatko maitoa vai vettä? A näyttää yhtä aikaa kuvia L lle kun puhuu. "

L osoittaa vettä.

A: "Ai vettä, selvä." A kaataa vettä L:n mukiin. "Ole hyvä. Minä taidan itse ottaa maitoa."

A: "Otatko leipää ruuan kanssa?" A näyttää samalla kuvaa leivästä.

L pudistaa päätään.

A: Okei, aletaanpa sitten syömään.

KOHTAUS 3 Kuvapäiväkirjan käyttö 05:00-07:00

Lapset täyttävät omista kuvapäiväkirjoistaan muutaman sivun videota varten kotona valmiiksi, jotta niitä voidaan käyttää videolla.

"Kuvapäiväkirja auttaa lasta jakamaan omia kokemuksiaan. Tavoitteena on, että se sisältää lasta kiinnostavia asioita:

- mieluisia leikkejä ja tekemisiä
- onnistumisia, uusia kokemuksia ja kavereita
- iloisia ja surullisia asioita
- tulevia tapahtumia

-> Päiväkirja kulkee lapsen mukana. Kuvapäiväkirjaa olisi hyvä tehdä yhdessä lapsen kanssa. Lapsen tulee tietää, mitä asioita päiväkirjassa on, jotta hänen on luontevaa käyttää sitä. Lapsi tarvitsee oman hetkensä kertoakseen itselleen tärkeistä asioista. Tavoitteena on, että kuvapäiväkirjaa käytetään eri paikoissa."

Kuvapäiväkirja kohtauksessa täytetään yhdessä kuvapäiväkirjaa. Mukana on irrallisia kuvia/kuva ja käydään kuvitteellista tapahtumaa läpi yhdessä.

A: "Laitetaanpa nyt kuvia sinun kuvapäiväkirjaasi. Käypä hakemassa se lokerosta?"

L: innostuu ja hakee kuvapäiväkirjan

A: ottaa kuvat/kynät esille. "Kävimme yhdessä ostamassa sinulle uudet kumisaappaat, liimataan niistä kuva kirjaan."

L: nyökkää

A: "Katsotaanpas löytyykö täältä sopivaa kuvaa."

L: Joo (löytää kuvan ja ottaa sen käteen)

A: "Laita liimaa toiselle puolelle." Ja näyttää samalla

L: Liimaa kuvan kuvapäiväkirjaan. (A auttaa jos tarvitsee)

A: "Piirretäänkö viereen vesilätäkkö, jossa kävit hyppimässä?"

L: nyökkää, ottaa kynän käteen ja alkaa piirtämään.

A: "Hienoa! Kumisaappailla voi kävellä lätäkössä huoletta."

A: Mitäs me kirjoitettaisiin tähän viereen? Kirjoitetaanko että "kävimme äidin kanssa yhdessä ostamassa minulle uudet kumisaappaat.?"

L: hymyilee ja on tyytyväinen

KOHTAUS 4 – Kuvilla tuettu leikkutilanne – Vauvaleikki 07:00-09:00

"Kuvilla tuettu leikki kehittää lapsen leikkitaitoja ja valmiuksia vaikuttaa leikin kulkuun, kykyä suunnitella, toteuttaa ja nauttia leikistä. Lapsi oppii kuvien avulla itseilmaisua sekä omien ajatusten ja leikki-ideoiden käyttöä. Kuvilla tuetussa leikkutilanteessa käytetään kuvia leluina ja kommunikatiivälineinä. Tavoitteena on tutustuttaa lapset luontevasti kuvakommunikaatioon heille luonnollisessa leikkitoiminnassa."

A: A näyttää nukan kuvaa. "(Lapsen nimi), leikitäänkö nukeilla?"

L: nyökkää

A: "Voi, vauva itkee." A näyttää kuvaa vauvasta jolla on paha mieli.

A: "Mikä vauvaa auttaisi?" A näyttää kuvia joissa vauva syö, vauva menee potalle, vauva menee nukkumaan.

L: Osoittaa kuvaa jossa vauva syö.

A: "Joo, vauvalla on varmaan nälkä. Annetaan vauvalle maitoa." Äiti näyttää maitopullon kuvaa.

L: ottaa maitopullon ja antaa vauvalle maitoa pullosta.

A: "Nyt vauvalla on hyvämieli." Äiti osoittaa hymyilevää kuvaa.

L: nyökkää

A: "Laitetaanpa vauva nukkumaan."

A ja L peittelevät yhdessä vauvan nukkumaan rattaisiin tai sänkyyn.

LOPPUINFO 9:00-9:30

"Videon tapahtumat ovat näytetyjä esimerkkejä kuvien käytöstä. Kuvien käyttö arjessa on molempien vanhempien vastuulla ja jokainen perhe löytää oman tavan käyttää niitä lapsen tarpeet huomioon ottaen. Lapselle puhuminen on tärkeää, vaikka kuvia käytetäänkin tukena."